

Fogy a magyar, a vajdasági magyar meg hatványozottan. Tudjuk és félünk tőle. Az értelmiségünk a száraz statisztikai adatokat lebegteti, a sajtó néha hírverést csap körülötte, megoldást azonban nem nyújt, rejtve marad a valóság.

Nem elég a divatos szavakat mantrázni, mint amilyen a munkahelyteremtés, a felzárkóztatás, a szülőföldön maradás. Szintén haszontalan a dohos mellveregető nacionalizmus felmelegítése, álhazafias szólamok puffogatása a gyermekáldásról, miközben figyelmen kívül marad, hogy ezek a gyerekek miért is nem születnek meg.

Elnéptelenedő falvakról siránkozunk, azonban akinek megsüpped a suvickolt cipője a falusi sárban, az szűkölve menekül vissza a politika, a színház és irodalom langymeleg gondjaiba. Vannak olyan sorsok, olyan helyeken, amelyek közösségünk minden baját a maga legtisztább valójában mutatja. Az út vár, csak el kell indulni.

NINCS MEGÁLLÁS!

A csontkeménnyé száradt rögökről a még tocsogós sárba csúszik a kerék. Nem kerülhetünk, a dűlő közelében szántanak, minden rögért folyik a harc. Korábban szélesebb volt az út, fasorral, füves peremmel. Igen, valaha sokan laktak erre, mára csak ők maradtak. A még álló rozoga szállások kiveret kutyáknak és szegénylegényeknek adnak menedéket. Az övük sem sokban különbözik. Akác, bodza, csipkebogyó, s mindenféle gyom fonja körbe a dűledező épületeket, az öreg eperfa alatt baromfik kaparnak, apró trágyarakások szerteszt, miközben a falusi portán éjjeli szarkák hordják szét a cserepet és sódert, a téglákból az utcabéli gyerekek építenek várat.

Egy farka kutya szalad elénk, elvadult szörnyetegként harapdálja a még forgó kerekek gumiját. Dudálunk, mire a háziak, az öregasszony és két

Takács Rajmund 71

ANNYIT DÓGOZNAK, DE A NŐKNEK NEM KÖLLENEK

A vajdasági vidék önbizalom
nélkül maradt aggregényei

fia rohan felénk. Hajlongva lépkednek, közben széles mozdulatokkal próbálják rendreutasítani a kutyákat. Hiába, a megvadult dögök csak percekre hátrálnak, közben a gazdáikra is morognak.

– *Nem harap, gyertek!* – kiáltják szinte köszönés helyett. Persze,

72 a saját kutya sosem harap.

– *Na most ementek, fussatok be gyorsan!* – kiszállunk és határozott mozdulatokkal lépkedünk a bejárat felé. Az egyik legény kaján vigyorral nyitja az ajtót. Megcsap bennünket a tanyaszag, a pucolatlan vertfalak, a töredezett linóleum padló, a “tehenes ruhák” összetéveszthetetlen szagot árasztanak. Akár otthonos is lehetne.

– *Üjjetek ide hajjátok* – ugrik oda az öregasszony – *mingyá eteszem ezeket a ruhákat. Hozz má be egy széket fiam* – a gyerek, aki már negyven felé közeledik, nehezen mozdul, az anyja pironkodva próbál rendet rakni – *lássátok, ilyen csunyaság van nálunk, mindig csinálni kő valamit, nincs idő összepakóni.*

– *Nem baj, hagyja nyugodtan, jó lesz itt* – feszengve próbáljuk nyugtatni, de nem sokat ér. A tanyasiakat zárkózott, csendes embereknek mondják, de nem igaz. A tanyasiak beszélnek, örülnek ha valaki betér hozzájuk, mint a régi idők garabonciás diákját veszik körbe és áhitattal hallgatják szavait. Eszembe jut nagyszüleim tanyája. Emlékeszem, a környék megannyi elestet, a társadalomból kiszorult, furcsa alakja fordult ott meg. Púpos béres,

perverz öregember, fogyatékos testvérpár, világjáró munkanélküli kapta meg azt a figyelmet, amit máshol nem.

– *Fiatal menyecske kéne a házba!* – törtem meg a feszengést kicsit szégyenkezve a pofátlan és közhelyszerű mondatommal.

– *Hát kőne má, dehát ezek a mai fiatalok* – folytatja az öregasszony, aki láthatóan

tyúkanyó módjára uralkodik a gyerekein – *meg a lányok se olyanok mosmá, ez az igasság megmondom én. Nem komolyak, meg hát ebbe mai világba, nem is könnyű, meg nem nagyon szeretnek dógozni, me má mindegyik kivan tanúva, álásba szeretne helezkenni.*

A legények a háttérben ülnek, néha néha behümmögnek, nehéz őket szóra bírni.

– *Háde nem is nagyon lehet tanáni, nem nagyon vannak* – szólal meg végül az egyikük, közben a lábát nézi, amivel a szőnyeg szélét kapargálja.

Kellemetlen a téma – *mindegyik má így érted evan, vagy van má neki faszija, vagy férhő mentek má. Meg dógozni akarna, akkó így bejárni a városba, ide a tanyára se nagyon lehetne, emék én még így néha a diszkóba, ere-ara, van itt néhány ösmerős, emgyünk, á de nem nagyon lehet ott se, mer ott is nagyon fiatalok, meg mind olyan beképzet, nem is nagyon lehet ott velük...* 73

– *Olyanok, há – vág bele újra az öregasszony, felejtve az előbbi kedélyeskedést, elkerekedő szemeiből az anyai ösztön vad kérlelhetetlensége sugároz. Szerinte támadják a fiát, megvédi – be vannak azok nagyon képzve, meg anyagiasak. De csak a láccatra! Van itt ez a kis köröszfiunk, na annak csak ilyen ruha, olyan frizura, főbassza úgy mind a tüske, nem is dógozik, csak az autókká kupeckodik, oszt annak van az anyja szentyit. Ez kő ezeknek a kis cafatoknak, nem a jó gyerekek, pedig olyan jó gyerekek ezek, annyit segítnek nekem, meg dógoznak, oszt ezek meg nem köllenek.*

– *Értem én, de akkor másra is időt kell szakítani, meg egy kicsit a körülményekre adni – veszem át a szót, kicsit megemelve a hangomat, hiszen vita ez már a javából.*

– *Nem lehet azt most így! – kiált bele a másik fiú. Láthatólag ő az idősebb, kisebb göcsörtösebb testű, kiköpött az anyja, akihez hasonlóan meglehetősen agresszíven, mintegy védekezve reagál – Nem érted te ezt, nem lehet itt megáni, ha megász akkó evesző! Csináni kő itt egész nap, tehenet kikő kötni, akkó ződet vágni, birkát legetetni, meg most a kombájt csinájuk, műtkő vettük, oszt javíccsuk. Há mé?... az apjafaszájé, most azé is aggy ki pár száz eurót, hogy levágja más, meg nem szeretem én, akkó várni kő rá, meg nem úgy csinája, ahogy én akarom. Parasztnak anak csináni kő, meghát nem is támogassa az állam a parasztot, csak azokat, akik szociális segélyen vannak. Nézem most is a televíziót, oszt mindennek csak lebasszák az árát, píz meg mindig kőne oszt sosincs.*

– *Én úgy tudom, hogy van itt szép nagy gazdaság meg tartalék, amiből lehetne kicsit modernizálni, befejezni a házat, ha már az az akadály! – feszítem tovább a húrt.*

– *Há van, de a kukorica is megmaradt tavalyrú, nem attuk e, meg akkó vótak itt nagyobb bornyúk is, de azoknak addigra lement az áruk, meg egy akkó megdöglött. Vártuk, hogy hátha alakul, meg a kukoricájé is, kicsit főjebb menne, de asse akart... Há most a házat is, csináni kőne, de most*

abba is bzd bele a píz, oszt akkó ott ál, ezt meg akkó hagyjuk itt, most mikó mindenki gyün ki a tanyára, most meg meny be arra a kis portára. Meghá nincs idő, na...

74 Próbálkoznék még visszaterelni a beszélgetést, de hiába. A család, a magánélet, házasság és nők témája nem tud önmagában megállni. Mindig visszakanyarodunk a gazdálkodáshoz. A gazdálkodáshoz, ami számukra csak az örökös panaszáradat forrása. A birtok, melyek töredéke másoknak jólétet szolgál, ők azonban az örökös rabszolgái. Most még megfőz, kimos, úgy ahogy feltakarít az anyjuk, ezért most még nem is sürgős a nősülés, az anyjuk is úgy beszél róla, mintha csak gyámokat keresne a fiai mellé, ha majd ő nem lesz. Addig marad a megszokás.

ELSZALADT AZ ÉLET

A szántóföldek között vékony betoncsík vezet a faluba. A faluba, mely szakasztott mása megannyi társának, a régi parasztporták váltakoznak a kockaházakkal, és az elszórt emeletes monstroomokkal. Az ágas bogas fák sötét árnyat vetnek a kihalt utcára, ahol csak egy asszony biciklizik. A központban szinte elbújik a távolról még hivalkodó templomtorony, egy jellegtelen parkocskában egy földszintes középület. A sarki boltnál balra, aztán jobbra. Ez még nem az, ez sem, majd a következő – tanakodunk a cifra vaskapuk előtt haladva. A sátortetős jellegtelen házat magas kerítés takarja, az előkertben kivénhedt gyümölcsfák, az esőzéstől begazosodott a ritkás pázsit. Benyitunk.

Nem rendetlenség fogad bennünket, hanem középszerűség, fájdalmas falusi megrekedtség. A hosszú portán fészerek, istálló, különböző hevenyészett pajták. A góré mellett traktor árválkodik, kapcsolható eszközök hosszú sora, a tyúkok kapargálják a jászolból kitért szénát.

– *Erre gyertek, ide találtatok? Nem volt nehéz megmondtam* – tessékel be bennünket házigazdánk, a harmincas évei elején járó fiatalember. Kicsit kínosan mosolyog, modoroskodik.

– *Kicsit furcsa így kimondani, hogy agglegény lettem* – őszintén nevet – *de nem baj, hát most ha ez az igazság akkor ez. Így harminc felett már valóban az felé tendálok. Habár mindenhol sok a válás, mi meg még mindig ajvélünk.* (ajjveszékel – a szerk. megj.) *Lehet, hogy sokan ebbe menekülnek, na*

de ki tudja, lehet, hogy én sem agglégény vagyok, hanem szingli! Most mit molyogsz? Ez most divat, nem?

Na de álszent vagyok, mert nekem is van egy képem az agglégényekről. Szerencsétlen kiöregedett alakok, akikből kocsmatöltelék lesz. Azért én is rájövök, hogy senki sem önként választja ezt, hanem van ott valami 75 bibi a háttérben. De szinglinek nem mondanám őket. A szingli egy életformát jelent, amit többé-kevésbé mindenki maga választ. Meg tudtommal, csak a párkapcsolatra vonatkozik, attól még egy szinglinek van munkája, karrierje, barátai, hobbija, élete. Na, ezeknek a falusi agglégényeknek a felsoroltakból semmijük sincs. Nincs élet komám, ez a mocskos falu kifacsarja belőled.

– Pedig rajtad nem látszik, humorodnál vagy, a lányok

pedig szeretik a szórakoztató fickókat – vetem közbe, tulajdonképpen nem is csak illemből. Valóban az.

– Nahát az nem sokat számít ismertség meg önbizalom nélkül. Nekem meg egyik se volt. Meg errefelé senkinek. Miből lett volna? Már gyerekkorodtól kezdve beleverik a fejedet ebbe a paraszt életbe. Féltre ne érts, nem a munkáról van szó, a munka jó dolog, csak szélesedik az ember válla. (nevet) Amerikában is dolgoznak a fiatalok, nincs ezzel semmi baj. Szörnyűbb a lelki terror, az állandó ajvékolással, a lelkiismeret-furdalás keltéssel. Mintha ebben élvezkednének az emberek, nem tudom miért van ez így. Tudod mit? Én hazai tévét, meg rádiót már nem hallgatok. Mert ott is csak ezt csinálják, pedig inkább nyugtatni kellene az embereket, hogy hagyjátok már a francba, megveszik azt a jószágot, terem a föld, nincs semmi baj, éljetez inkább, élvezzétek az életet, amíg lehet. Ez ment itt is, kis karótnyelt hülyék voltunk, voltam én is. Ez meg ezekben a vacak diszkókba pláne nem működik.

– Akkor ezek szerint járatok szórakozni?

Új Forrás 2015/9 – Takács Rajmund: Anytű dőgoznak, de a nőknek nem köllenek – A vajdasági vidék önbizalom nélkül maradt agglégényei

– *Ó hogyne, mint a nagyok!* – tör ki belőle egy harsány nevetés, azzal az alig észrevehető gúnyjal, mely sok elpocsékolt évvel való leszámolást mutat. – *Mentünk a diszkóba! Beült öt béna a rozoga autóba, és mentünk szórakozni, közben megtárgyaltuk, hogy szárad a széna, ki vett földet a faluba. Az új traktor az féléves téma volt. Aztán odaértünk be a hangos zenébe a tömegbe. Mit csináltunk?... Körbe mentünk, aztán körbe álltunk, és ittunk csöndben. Aki nem volt szégyenlős, az megbámulta a csajok seggét. Ismerkedni? Ha én pali létemre, ilyen jó véleménnyel voltam magunkról, akkor a lányok vajon mit gondolhattak... Na hagyjuk már!*

Ha nem is mondjuk ki, rájövünk, ő is áldozata annak a helyzetnek, ami a vidéki fiatalok nagy részét sújtja. Lakhelyének elzártsága miatt nincs lehetősége szélesebb ismeretségi kör kialakítására, amit súlyosbít, hogy a magángazdálkodásban tevékenykedik, ahol szintén nem találkozik a kortársaival. A falusi földműves fiatalok számára az egyetlen társas lehetőség a hétvégi diszkó, ahol a már meglévőkapcsolati háló működik. Tehát azok beszélgetnek, táncolnak, szórakoznak együtt, akik már eleve ismerik egymást. Paradox módon, a közvélemény el is ítéli azokat, akik diszkóban ismerkednek.

– *Nem voltam soha olyan társaságban, hogy lányok lettek volna a közelemben. Akkor még nem voltak ilyen osztálybulik, meg ilyen nagy társaságok, mint a mostaniaknál. A lányok már nyolcadik után férjet vadásztak maguknak, rögtön összejöttek valami öreg ipsével, oszt lekomolyodtak, nem jártak így bulizgatni. Nekem meg nem voltak lány rokonaim, szomszédaim, akiken körösztil ismerkedhettem volna. Kicsi nagyon ez a falu itt, nem tudsz találkozni, nincs sport, nincsenek üzletek, vendéglő, park, tér, mittudomén, valami klub, vagy ahol megismerkedhetnél, esetleg szimpátia kialakulna. A szüleink elintézték azzal, hogy eridj a diszkóba oszt fogj a nagylányt. Persze voltak azért kapcsolataim. És? Nem voltak jók, mi ebben a furcsa, miért egy falusinak vernie kell a seggét a földhöz, ha valakit sikerül összeszedni? Nem tudom, nem akarom ezt az életet. Láttam ahogy a nők tették magukat, szédítették a pasikat, aztán mikor összeszedtek valakit maguknak, pár hónap alatt olyanná váltak, mint bármelyik paraszt öregasszony. Nekem ez nem kellett, változtatni meg nem tudtam. Most meg már mit csináljak? Megöregszem...*

A VILÁG VÉGÉTŐL BALRA

Kanyar jobbra, kanyar balra, csapong velünk a keskeny betonút. A kietlen tájon hatalmas gabonatáblák, kiégett szikések. Egy forduló után régi hodályok tucatja mered ránk. Állattenyésztő telep volt, ma üres mind. Néhol már csak a tetők és a vázszerkezet látható. Épületcsontváz. Amíg működött a "birtok", élte a helyieket, aztán a kilencvenes években elsőként lopták szét...

Ahogy elérjük az első házakat letérünk az útról, a kátyús kis ösvényen traktorok sora jön szembe. A több százezer eurós gépcsodák mellett 77 szégyenlősen eltörpülnek a málló vakolatú viskók. A fényes burkolaton megcsillan a napfény, minden alkatrész kidolgozott, erős és fenséges. Vezetőik

ránk sem hederítenek, büszkén trónolnak vagyont érő játékszereikben. Hát ez a modern mezőgazdaság!

Az új urak a helyieket már nem alkalmazzák, nem lehet rájuk bízni a vagyont érő erőgépeket. Hozatnak más helyekről, családos fiatalembereket, akiknek szükségük van a havi harmincezerre, egy ideig. Amíg ki nem mennek németbe. Már készül az útlevél, az új, az uniós.

Az ittenieket ez már nem érdekli. Szociális segély, napszám a néhány nyomorúságos tanyán, kukorica böngészés a pár malacnak. Ennyi. Ebből kell élni, vagyis túlélni.

Az egyetlen utca nyomorult kis zsellértelep, szűk portácskák, keskeny vályogházakkal, a felső faluban elszórt tanya formák, előnyük a nagy udvar és a lejárta a surjános, vizes laposhoz.

A kettő között a szociális házak. A munkásoknak építettett, nyomorúságos kis egyen viskók, nagy füves terület közepén. Park lett volna itt, mozi, pad, játszótér. Igazi socialista falut akartak létrehozni, de csak ez a furcsa katyvasz sikeredett belőle. Itt lakik következő vendéglátóm. Viszontagságos gyermekkor, eltéblábolt fiatalkor, alkohalmámoros férfikor. Élete deléhez érkezett, nem akar egyedül megöregedni.

– Most mit mondjak, mit gondolsz milyenek voltak az én szüleim? Apám egy szerencsétlen részeges szar volt, akit nem is érdekeltünk. Állandóan cirkszolt, aztán elment. Csak azt érezted, hogy mennyire utál bennünket, mennyire fölöslegesek vagyunk, mintha tönkretettük volna az életét. Nem tudott mással se kijönni, zavarodott szerencsétlen volt. Haragszom-e rá? Haragszom, fene tudja, egyszerre haragszom és sajnálom is. Néha azt gondolom, jobb, ha valaki árván nő fel, az legalább tiszta sor. Akkor másokat hibáztathatsz, de ha a sajátjaidat utálod, az mindennél rosszabb! Na ilyet gondolni, milyen szar ember vagyok már, hogy ilyet gondolok, nem?

Csupasz udvaron botorkálunk át, meg-megbotlok a frissen vágott tövekben. A kerítés mellett halomban a száradó lombok, gyomok, látszik, hogy

óriási gasztakarítottak el a portárol. Most gyümölcsfák sorakoznak hátul. Ha lesz asszony jó, de ha nem, pálinka akkor is lesz.

– Nagyon rossz a lelkiismeretem, mert láttam én azért, hogy szeretnének ők mások lenni, látom én az emberekben, hogy néznek azzal a szeren-

78 *csétlen tekintetükkel, mint egy kivert kutya, de nem tudnak megváltozni. Nem, csak eszik a szart tovább, és akkor pedig olyan düh önt el, hogy... huhh, valakit agyon tudnék ütni. Félek a nőktől is ez miatt, az az igazság, nagyon félek, hogy eljárna a kezem, vagy kifordulnék magamból. Annyi tüske,*

annyi sértettség van bennem, hogy én azt nem tudom elfelejteni. És már láttam, hogy a nőket ez mennyire nem érdekli, ilyen állapottal, nem szabad nőszülni. Hazugságnak tartom amiket a nőkről mondunk, hogy a nők megértők és megteremtik a családi békét és nagy a lelkük – fájdalmasan, majdnem horkantva nevet, utána felkel, idegesen körbejár a kis szobában, kivessz egy cigarettát a gyűrt dobozból és visszahuppan mellém – ez van, a nők nem értik meg a nyomort, a nőknek erős egészséges férfiak kellene, mint az állatoknál, minden tehén a legnagyobb bika után szaladgál. Én tudom, őriztem teheneket Bánátba. Kibaszott a gazda egy pusztaságba, aztán még majdnem úgy köllött hazaszök-nöm. Élet ez? Munka ez? Ha innen elmegyek, csak ilyen mocskos munkát találok, itt meg nincs semmi nagyon, csak ez a nyomorult házam, próbálok legalább ezt rendbe tenni.

Jajj, aszszed, nem próbálgattam én még megváltozni, próbáltam én már egy kicsit megnyílogatni, meg elmagyarázgatni, hogy értse meg, nekem nem volt könnyű gyerekkorom, sok bajom van, legyen türelmes, de á, semmi... minden nő ugyanazt nyomta, azt a manipulálást, az állandó zsarolást, megpukkad, ríl, hisztériázik, meg nekik elvárásaik vannak, az apjuk bűdös rohadt faszát az evárásaikka! Mer? Van nekik picájuk oszt azé?... jajj istenem, és ugyanaz lesz a vége, mert én meg egyre jobban megutálom őket.

Felpattan és újra tölt a pálinkásüvegből, amit gyorsan leránt, majd újra teleönti a kispoharat. Tőlünk már nem kérdezi, talán jobb is. Majd egy hirtelen mozdulattal kilöki az ajtót és kiáll a verandára. Leordítja a kutyát, ami már egy ideje folyamatosan csahol. Hosszasan végignéz a szürke tájon, majd

visszajön. Idegesen ránganak az arcizmai, felkapja a stampedlit és lerántja az italt, azzal a lendülettel még egyet.

Tudjuk, miután elmegyünk elfogy a többi is, utána pedig várják a cimborák az egyetlen, a csak itt éjfélig nyitva tartó bolt előtt. Néha harmincan is, harminc hasonló sors.

79

Új Forrás 2015/9 – Takács Rajmund: Anyút dőgoznak, de a nőknek nem köllenek – A vajdasági vidék önbizalom nélkül maradt agglagényei